

b) Hogyan verhető híd a szegényektől a hatalmasok rétegeig, és hogyan vezethetők el ez utóbbiak az igazság megvallásához? Ez a valóság nekik éppen olyan radikális kérdéseket vet föl, mint nekünk. De csak így válhatnak ők is szabadokká. Hogyan kell tehát hirdetni ezeknek a rétegeknek a béke híret? Azt a békét, melyet csupán az élő, igaz Isten tud megadni, aki minket arra kér, hogy összes gyermekeivel együtt részeseidjünk a szeretetben, a javakban és a felelősségben.

Seidl Ambrus fordítása

Kereszténység diktatúrában: Chile

„Hogyan élhet egy nép olyan politikai rendszerben, amelyet nem maga választott, de amelynek megváltoztatására nincsen ereje?” Több mint egy évtizede ez a chileiek fő kérdése. „S milyenek ilyenkor az egyház kilátásai, egy olyan egyházé, amelynek hívei reményvesztettek s talán kereszténynek is lanyhák, s amelynek vezetői gyengék és bizonytalanok?” – Ez a katolicizmus dilemmája.

A 4300 kilométer hosszúságú, 757 000 km² területű, 11 millió lakosú Chilében tizenhárom éve katonai diktatúra van. Valaha Latin-Amerika legöregebb demokráciájának nevezték, amelyben polgári, katonai, szocialista, keresztény és népfront-kormányok követték egymást. Ásványkincsei sokáig relatív jólétet, ipari fejlődést és magasfokú városiasodottságot eredményeztek. (A városi lakosság aránya 1970-ben Chilében 73, Magyarországon 47 százalék volt.) Az elmúlt évtizedekben azonban a gazdasági helyzet romlott. A nagybirtokrendszer lehetetlenné tette az agrárproletariátus munkához juttatását. Az ásványlelőhelyek kimerülése a bányászok és munkások életalapját szüntette meg. A kereszténydemokrata Eudardo Frei (1964–69) föld-reformmal és a kulcsfontosságú ipar államosításával próbálkozott, de a társadalmi feszültségek határozottabb változást követeltek. A szocialista-kommunista Népi Egység Párt élén Salvador Allende (1970-73) a fejlődés gyorsításával próbálkozott. Szociálpolitikájával (általános orvosi ellátás, az éhezés megszüntetése, állami munkaalakalmak stb.) megnyerte a legszegényebbek támogatását. A tőkés-ellenes gazdaságpolitika viszont nyílt ellenséggé tette az USA-t, a hazai jómódú rétegeket és a jobboldali pártokat. A szembenállás már-már polgárháborúval fenyegetett, amikor Allende meggyilkolása és Pinochet tábornok katonai puccsa véget vetett a demokráciának, a kereszténydemokraták „forradalom és szabadság” jelszavának s a szocialisták „békés forradalmának”.

Chilében diktatúra van. A gazdasági nehézségeket ez nem oldotta meg. Minden negyedik ember (23 százalék) munkanélküli. Az egy főre eső külföldi adósságok terén Chile vezet Latin-Amerikában. A „társadalmi béke” pedig ugyancsak egyoldalú. Több tízezer chilei nem térhet haza az emigrációból. Akit otthon ellenzékigyanúsnak tekintenek, azt a rendőrség letartóztathatja, bírói ítélet nélkül hetekig fogva tarthatja. Az Amnesty International alapos dokumentációja szerint kihallgatásokkor és politikai foglyok esetében rendszeresen alkalmazzák a kínvallatás minden brutális eszközét az égetéstől a megerőszakolásig. Végül a rendszernek nem tetsző emberek egy része egyszerűen eltűnik. Az eltűntek, letartóztatottak, meggyilkoltak ezrei között számos pap van – akiket azután híveik mártírként tisztelnek.

A katolicizmus helyzete ellentmondásos. Az ország zömében (85 százalék) katolikus, de közülük kevés a gyakorló (15–25 százalék). Chile liberális múltja együtt

járt a kereszténység gyengeségével. Az államot és egyházat még 1925-ben szétválasztották. Az állam azóta nem szól bele a püspökök s más egyházi vezetők kinevezésébe, és nem tart fenn vallási-egyházi ügyekkel foglalkozó hivatalt. Mégis századunk közepéig a katolikus egyház a társadalomszervezet színtelen részeként, földbirtokai s hierarchiája révén kétségtelenül a hatalmasok oldalán állt. Az ötvenes évek táján mind a vallási életben, mind a társadalmi jelenlét kérdésében mélyreható változás kezdődött.

Az egyházi éledés öt legfontosabb eleme: (1) a lelkipásztori tervezés megkezdése, (2) egyházmegyei és nemzeti zsinatok, (3) a női szervezetek feladatainak átfogalmazása, (4) a vallási élet folyamatos szaktudományos vizsgálata és az értelmiségnevelés, (5) a társadalmi kérdésekben való nyilvános állásfoglalás.

(1) A tervezés még a II. Vatikáni Zsinat előtt kezdődött: a feladatok és az erőforrások felmérésével. A lelkipásztori munka eredményei mára kezdenek beérni. Jelenleg (1982) Chilében 2085 pap van, akik 188 diakónus és 984 főállású hitoktató (és több tízezer „társadalmi munkás” plébániai hitoktató) segítségére támaszkodhatnak. A szerzetes testvéreket és nővéreket is beszámítva „az egyház állandó személyi állománya” 8727 fő. A világiak bevonása az „elsősegélyt” jelentette. Azóta a papi utánpótlás, sőt a papság növekedő aránya is biztosított. A szeminaristák száma magas és emelkedik: 1977-ben 665-re, 1978-ban 753-ra, 1982-ben 911-re.

(2) A II. Vatikáni zsinat utáni első egyházmegyei zsinatot (1966–69) a santiagoói érsekség tartotta. Három évig elemezték a legégetőbb kérdéseket: az egyház jelenléte és szerepe a világban; az egyházi intézmények; a nem hívókhöz való viszony; az öku-menizmus; és a zsidó-keresztény párbeszéd.

(3) Chilében 5032 szerzetes nővér él (1982). A megújulás fontos döntése, hogy a nővérekre nem az iskolákban, kórházakban, öregotthonokban van a legnagyobb szükség, hanem a lelkipásztori munkában, a kis közösségeken keresztül történő evangelizációban. Ez együtt jár a jelenlegi több mint ezer katolikus iskolából az 1676 kórházból és egyéb egészségügyi intézményből való részleges visszahúzóással.

(4) A keresztény önismeret és öntudat fejlesztésére az ötvenes évek vége óta intézmények sorát alapították. A Püspöki Kar Vallásszociológiai Intézete főleg lelkipásztori kérdésekkel foglalkozik. A jezsuita Bellarmin Központ tevékenysége a vallásszociológián túl általános társadalmi és gazdasági problémák megoldását, a társadalmi igazságosság érvényesítését és a kisebbségek védelmét is felöleli. Különböző szintű oktatási intézmények szolgálják a keresztény felnőttnevelést. Egyik legfigyelemreméltóbb a Keresztény Humanizmus Akadémia, amit Silva-bíboros „a szellemi tőke megmentésére” alapított, s ahol azok a professzorok és tudósok oktatnak, akiket a hivatalos politikai rendszer kritikus katolicizmusuk miatt nem enged állami egyetemekre.

(5) A társadalomban az egyház önmagát a jogfosztottak szószólójának, de ezen túl a különböző társadalmi érdekek és törekvések közvetítőjének tartja. Ez mind körlevelekben, mind konkrét akciókban kifejeződik. A körlevelek megbélyegzik az erőszakot és figyelmeztetnek, hogy a kereszténység nem merülhet ki a jótékonykodásban, hanem a társadalmi hátrányok felszámolására kell törekednie. Az egyház gyakorlati társadalmi tevékenységének kezdeti mérföldköve az első chilei földosztás: 1962-ben Raul Silva kardinális santiagoói érsek és Manuel Larrain talcai püspök a püspökségek birtokát felosztotta a rajta dolgozó földművesek között. Újabb mérföldkö a Szolidaritás-lelkészség: ez a puccs után felállított központ, amely megszervezi az elhurcoltak és üldözöttek jogi védelmét s családjaik anyagi támogatását. Végül szinte minden plébánia közreműködik a munkanélküliek támogatásában, a helyi kézműipar összefogásában, az ingyenes közétkeztetésben, a közös lakásépítésben stb. Egy kimutatás szerint az elemi szintű társadalmi és gazdasági szervezet (kisipar, érdekvédelmi szervezetek, társadalmi önellátás stb.) 60 százaléka a katolikus egyház védnöksége alatt tudott megmaradni – vagy született újjá.

Chile katolikus egyháza tehát nem csekély társadalmi erő. A társadalmi jelenlét a politikával való kapcsolatot is kikerülhetetlenné teszi. Ennek mikéntje először Allende szocialista-kommunista népfrentjének megválasztásakor vált kérdésessé. Egy adatgyűjtés szerint a papság 3 százaléka a legszorosabb kapcsolatokért, 53 százaléka a békés együttműködés mellett, 37 százaléka a dialógusért szállt síkra és csak egy százalékuk javasolta minden kapcsolat megszakítását, 5 százalékuk pedig a marxizmus-sal szembeni harc megkezdését. A Pinochet-rezsimmel való kapcsolat felemás módon kezdődött. Silva kardinális, majd néhány napra rá a pápa elítélte, de a chilei püspökök többsége üdvözölte a véres katonai puccsot. (Igaz, ugyanekkor a protestáns kis-egyházak a legnagyobb napilapban egyoldalú hirdetés formájában fejezték ki a hatalomátvétel melletti egyetértésüket, hűségüket és támogatásukat.) A katolikus püspöki kar egésze csak akkor kezdett véleményt változtatni, amikor a diktatúra sok évre berendezkedett, amikor a gazdasági nehézségek nőttek, az elhurcolások szaporodtak, amikor papok és hitoktatók sorát kényszerítették emigrációba vagy gyilkolták meg. Az egyház azóta sem adja fel azt az igényét, hogy közvetítsen a különböző társadalmi erők között, a szabad választások és a demokrácia érdekében. Emellett azonban annak látszatát is kerülni akarja, hogy helyesli vagy éppen jogosnak tartja a nemzet többségével szemben uralkodó rendszert. Ezek a célkitűzések próbára teszik, de meg is edzik az egyházi vezetőket. A kereszténység pedig a mindennapi élet s a közélet olyan fontos elemévé válik, amilyen Chile történelmében talán még sohasem volt.

T. M.

HIT ÉS ÉLET

Bűnbánattartás és gyónás

Az utóbbi években erősen megcsappant mind a gyónók, mind a gyónások száma. Ha arra gondolunk, hogy gyónás ürügyén mennyien inkább csak kipanaszkozzák magukat, vagy egyszerűen beszélni akarnak magukról, akkor e csökkenő tendenciát nem csupán válságtünetként könyvelhetjük el. Annál kevésbé, mivel ugyanakkor az áldozás természetes részévé lett misehallgatásunknak. Hogy e kérdéskörben mennyi elmentés nézet forog közzsájon, azt a következő beszélgetés is érzékelteti:

- Mondjuk ki: a gyónás válságban van, mert eljárt fölötte az idő.
- Egy szentség nem lehet válságban, csak a hitünk.
- Én sem a bűnbánat válságára gondoltam, hanem a heti vagy havi gyónások automatizmusára, a bocsánatos és a halálos bűnök kidekázására, a semmitmondó lelki-tükrökre, a sematikusan kiszabott elégtételekre ...
- Miért kell fölszentelt papnak elmondanom a bűneimet? Miért ne állhatnék ki a csillagos ég alá, hogy ott Istennek valljam meg őket?
- És miért mondja a pap, hogy az Evangélium meghallgatása szolgáljon bűneink bocsánatára? Mire szolgál a bánatima?
- Az elégtétel elmulasztása, az el nem nyugvó lelkiismeret-furdalás pszichés zavarkat is okozhat. Nem merjük elhinni, hogy megbocsáttattak bűneink.